

گرمانی تمام اقطار مملکت همه بهم متصل اند و دارای يك روحند بنده تمیز فیما بین آنها نمی‌دهم معنی جهت افتراقی برای آنها فرض نمیکنم آذربایجان در مملکت ما همان وظیفه را دارد که طهران در دو طهرانی همان وظیفه را دارد که کرمان دارد و هیچ تفاوت نمیکنند اساساً بیان این قسم مطالب را هم در باره آذربایجان یا کردستان با قسمتهای دیگر بنده مخالف مصالح آنیه مملکت میدانم این حرفها يك القائاتی بوده که يك وقتی در مملکت ما از طرف اشخاص میشد که نسبت به مملکت ما خوش بین نبودند یعنی برخلاف مصالح ما عمل میکردند و يك حرفهایی میزدند و يك موضوع اختلافاتی میخواستند ایجاد کنند از نقطه نظر نژاد و نسل میخواستند بین آنها يك اختلافی بیندازند این حرف طلوعش در مجلس شورای ملی هیچ مناسب نیست و اساساً نباید در این موضوع حرف زد این مسئله بجای خودش اما اعتراض به مسئله انتخابات آذربایجان با اینکه من در رابرت خودم کاملاً توضیح داده بودم و هیچ نکته رافرو گذار نگردم بودم با وجود اینکه انجمن نظار از وجود ممتدین محل انتخاب شده بودند و با رعایت تام و تمامی که آنها در مسئله انتخابات داشته اند همان طوری که ادله و براین کافی دوسه قاطع حقیقت این امر بود خیلی تعجب می‌کنم که نسبت دسیسه نسبت القاء اینطور حرفها گفته شود. من از شرح انتخابات آذربایجان حرفی نیز نمی‌زنم زیرا این قضایا بر من و بر خود آقای مدرس مکتوف است و من خیال نمیکنم درون معالی افکار ایشان و نازل تر از افکار و ادراکات من است که در شرح انتخاب آذر بایجان وارد شده و حرف بزمن این را همه میدانند که انتخاب آذربایجان با حسن وجه صورت گرفته است ولی چیزی بگه هست يك کلیاتی نظر آقای مدرس را متوجه میدانم و آن این است که هر کس که کار بزرگی در دنیا کرد مورد توجه عامه میشود.

برای مثل عرض میکنم یا ستور بکنفر شیمیست فرانسوی آنکسی که کشف میکروب کرد آن کسیکه ما هم با افتخار او همان مؤسسه را در طهران داریم بلکه در تمام دنیا دارند.

در عمل در موقعی که موفق شد بکشف يك مسئله مهمی توجه عامه باو جلب شد و وقتیکه او بنیادرس میکروبیولوژی و باکتریولوژی داد همه باو قدر و قیمت گذاشتند حالاً معلمین این فن اگر در يك خانواده وارد شوند و نسبت به افراد خانواده اظهار عقیده بکنند بشما اطمینان میدهم کسانی که واقف باین علم هستند به بیانا او خیلی اهمیت میدهند ممکنست مردها از زنهاشان در اثر حرف يك نفر میکروبیولوژیك اجتناب کنند با ممکنست بهم نزدیک تر شوند وقتی آنها گفتند در وجود شما يك مضاری هست

که باید از هم اجتناب بکنند در وجود شما يك میکروبیاتی است همه از هم جدا می‌شوند تا اثر قدرت کشف اوستکه عامه را حتی بشاگردان مدرسه اومتوجه می‌کند این قدرت تا ابد محفوظ خواهد بود.

مثل دیگری برای شما میزنم لنین همین فائد انقلابات روسیه همین کسیکه امروز در دنیا همه نسبت باو بدبین هستند و روزگاری میرسد یعنی آنوقتی که گوهر حقیقت کشف شده بیشتر باو احترام و تجلیل می‌کنند اقوال او در جامعه حق بین قدر و قیمت دارد. چه قدر قدر و قیمت دارد؟ قدری که بر اثر حرف او با شمشیر خون میریزند با توپ و تفنگ شهرها خراب میکنند.

(همه به بین نمایندگان)

اشخاص بزرگ وقتی کار بزرگ کردند ممکن نیست توجه عامه نسبت به آنها جلب نشود.

باز همه به بین نمایندگان)

قبلاً که عرض کردم لنین که امروز با آیین او در تمام دنیا مخالف می‌شود روزگاری خواهد رسید.

(جمعی از نمایندگان - همچو روزگاری نمیشود - اینطور نیست - چه میگوئی)

مشارعظم بعقیده شما اینطور باشد ولی

(بعضی گفتند خارج از موضوع است)

مشارعظم - این دونه برای دنیا کار کردند حالا از خودمان حرف میریزیم نادر شاه افشار که در ایران کار بزرگ کرد اسم او همیشه در ایران باقی خواهد بود من گمان نمیکنم شریفتر از نام نادر شاه افشار در نظر ملت ایران بین سلاطین ایران نباشد. این نام برای ایرانی همیشه محترم است برای این بود که کار بزرگ کرد هنوز هم در ذخائر فکر ایرانی هست که شاید همان کارهایی را که او کرد همان موفقیتهاییکه آن شخص پیدا کرده ثانیاً پیدا کنند این مطالبی که عرض کردم هیچکدام قابل انکار نیست حالا نظر آقای مدرس را جلب میکنم باین موضوع که اگر شما خیال می‌کنید در موضوع انتخابات يك توجهات خاصی نسبت باین اشخاص بوده است این توجهات برای اینست که این اشخاص در مملکت ما کارهای بزرگ کرده اند در این سنوات اخیر يك شخصی پیدا شد و يك قدمهایی برداشت مردم مملکت عمده و ما راغب شدند که در زمینه فکر او عمل کنند و با او مساعدت کنند شما مقصودتان اینست که در آذربایجان اگر يك اشخاصی انتخاب شدند که از موافقین جنابعالی نبوده اند این دلیل بر این نیست که انتخابات آنجا به يك وجه غلطی پیش رفته این توجه اهالی بوده اهالی هر کس را که خودشان مناسب میدانستند انتخاب کرده اند اهالی خواستند اشخاصی را انتخاب کنند که از دوستان

وضعیات حاضر باشند و نسبت دسیسه و القاء و این مطالب هیچکدام در مورد آذربایجان فایده ندارد و با بیست و پنج هزار نفوس مشهد که بمیل خودشان رأی داده اند چه طور ممکن بوده که يك القائاتی بشود و آنها را الزام بکنند بيك مطلبی در این صورت بنده گمان میکنم انتخابات آذربایجان بهترین انتخابات بوده و هیچ اشکالی در انتخابات آنجا نبوده است و بیشتر از اینهم عرض نمیکنم و آقایان نمایندگان در این باب حکمیت خواهند کرد.

رئیس - خوب رأی میگیریم و کالت آقای وحیدالدوله

آقایانی که کالت ایشانرا تصویب می‌کنند قیام فرمایند.

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. (خطاب بآقای مدرس) راجع بآقای رهنما هم همین طور مخالفت دارید؟

مدرس - بلی عرض کردم.

رئیس - جوابش هم همان خواهد بود؟ (اظهاری نشد)

رأی میگیریم و کالت آقای رهنما از تبریز آقایانی که تصویب می‌کنند قیام فرمایند.

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد.

خاطر آقایان البته مسبوقست که پارلمان مصر چندین است افتتاح یافته است بنده گمان میکنم بملاحظه و جهت جامعه و اشتراك عقیده و بواسطه اینکه از قدیم الایام روابط تاریخی بین ایران و مصر برقرار بوده است اگر آقایان موافقت بکنند تلگراف تبریکی از طرف مجلس به پارلمان مصر مغایره شود.

(جمعی از نمایندگان - صحیح است)

رئیس - جلسه آینه شب یکشنبه است دو ساعت و نیم از شب گذشته آقای حائریزاده هم اگر پیش نهادی دارند همان شب بفرمایند.

(مجلس هفت ساعت و ربع از شب گذشته ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی: مؤتمن الملک ۲ شهاب - منشی معظم السلطان

جلسه (۱۳)

صورت مشروح مجلس لیله يك شنبه اول برج ثور ۱۳۰۲ مطابق ۱۵ رمضان ۱۳۴۲

(مجلس سه ساعت و نیم از شب گذشته بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید)

(صورت مجلس لیله ۲۷ حمل را)

آقای آقا میرزا شهاب الدین قرائت نمودند)

رئیس - از آقایان کسی ایرادی دارد یا خیر؟

(گفته شد خیر)

رئیس - اعتبارنامه آقای سردار معظم خراسانی مطرح است

آقای ناصر الاسلام (اجازه)

ناصر الاسلام - اولاً از آقای رئیس اجازه می‌خواهم سؤال کنم در آن موقعی که بنده مخالفت کردم و قرار شد در جلسه بعد مطرح شود و آقای رئیس فرمودند چون آقای سردار معظم خودشان حاضر نیستند و اعتراض من از نقطه نظر صرف جریان انتخابات نیست خوب است آقایان تأمل کنند تا ایشان حاضر شوند حالا سؤال می‌کنم آیا آقای سردار معظم امشب در جلسه حاضرند که از اعتراضات بنده دفاع کنند یا خیر؟

(گفته شد خیر)

آقایان هم تصدیق خواهند فرمود - و آن شبی هم که بنده اظهار مخالفت کردم عرض کردم موافقم که خودشان حاضر شوند و قصدم لجاج نبود و میل داشتم اگر اعتراضاتی می‌کنم خودشان شخصاً حاضر باشند و دفاع بکنند.

زیرا مهمترین مخالفت بنده با ایشان از نقطه نظر عدم صلاحیت شخص ایشان است.

رئیس - آن ایرادی که آنشب شد وقتی بود که ایشان در طهران نبودند ولی حالا که وارد طهران شده اند و خودشان میدانند که اعتبارنامه شان جزو دستور است با اختیار نیامده اند و ما هم نمیتوانیم منتظر شویم تا هر وقت که ایشان میل کردند بیایند مطرح بشود. (جمعی گفتند صحیح است)

ناصر الاسلام - قطع نظراً از مسئله سوء جریان انتخابات آقای سردار معظم دو اعتراض بنده بعدم صلاحیت ایشان دارم یکی از اعتراضات بنده این است که آقای سردار معظم عضو کمیسیون میکس بودند یعنی کمیسیون مختلطی که کنترل میکرده است. این قضیه را آقایانی که در طهران بوده اند کاملاً مسبوق هستند بجهت آقایانی هم که در ولایات بوده اند از این موضوع کاملاً سابقه پیدا کرده اند البته آقایان تصدیق میفرمایند يك عنصری که حاضر شود برای قبول يك چنین سمتی (که حالا جزئیاتش را نمی‌توانم عرض کنم) چه اندازه شرم آورست قسمت دیگر راجع به حکومت ایشان است در گیلان در آن موقع تاریخی که حکومت گیلان را قبول کردند گویانست که يك قسمت از اعمال حکومتی ایشان جز وبال و مظلمه چیز دیگری نبود علاوه کردند بر عملیاتشان اهدام چندین نفوس بیگناه را. اگر آقایان روزنامه رده آن وقت را دیده باشند که مدیر آنهم یکی از طرفداران جدی ایشان بود وقتی که این خبر بمرکز رسید بایستک تنفر شدیدی این عملیات را تنقید کرد و اگر آقایان باز در نظر داشته باشند در موقعی که مهاجرین گیلان بطهران آمدند در دوره

چهارم و اعتبارنامه ایشان میخواست در مجلس مطرح بشود از تمام طبقات کیلان نسبت به عدم صلاحیت ایشان اعتراض شد و جزئیات آنرا هم بعرض مجلس رساندند متأسفانه در مجلس مطرح نشد اجمالاً موضوع این قضیه است که عرض میکنم و بعد وجدان آقایان را حکم قرار می‌دهم بقبول یارده در موقع حکمرانی ایشان در کیلان اعلان حکومت نظامی داده شد یعنی مجامع آزاد نیست و اینهم از نقطه نظر وضعیات جنگل بود که همه آقایان مسبوقند و یکمده فزافی که در معلیت آقای سردار معظم بودند در آن منطقه که در تحت نفوذ ایشان بود این اعلان را مجری داشت در آن قسمت که جنگلها بودند بهیچوجه نه فزافی وارد شد و نه آقای سردار معظم توانستند با آنجا توجهی بکنند بعد از اعلان حکومت نظامی بکنفر صاحب منصب روس بایکمده فزاق در یک قسمت از اطراف رشت میبینند ده دوازده نفر رعیت در یک جا جمع شده اند بدیهی است اجتماعات قدغن است اما این اجتماع از چه عنصر و چه طبقه چه اشخاصی هستند؟ بهیچوجه نفهمیده آنها را گرفتار و وارد شهر کردند این اشخاص از رعایائی بودند که پس از فراغت از عمل زراعت و کشتکار برای استراحت و تنفس آمده بودند در گوشه نشسته بودند که گرفتار و جلب بشهر شدند پس از جلب بشهر صورت اشخاصی را که گرفتار شده بودند بنظر آقای حکمران میرسانند آقای حکمران هم بدون اینکه وارد شوند که این اشخاص چه کسانی هستند و آیا از آن کسانی هستند که باید گرفتار شوند تا چه رسد باعدام شدن باراده شخصی و نفرت از بعضی اسامی که مطبوع طبع ایشان واقع نشده بود قلم قرمز را برداشتند و هفت نفر را محکوم باعدام کردند از این هفت نفرش نفرشان مصلوباً اعدام شدند حتی یک نفر پیر مرد در موقعی که مصلوب بود طناب پاره شده و افتاد باز هم مورد توجه واقع نشده تانیلاً او را اعدام کردند پس از اینکه صاحب منصب روسی دانست این اشخاص را که گرفتار کرده اند محکوم باعدام شده اند دو نفر از آن هفت نفر بواسطه تعرض او مستخلص شدند این بود اجمالی از اعمال آقایان در زمان حکومت کیلان حالا تصور خواهید فرمود یک کسی که عضو کمیسیون مختلط و بعد قاتل باشد آیا شایسته است که مجلس شورای ملی با او بسمت نمایند کی نگاه کند؟ و عضو رئیس مجلس شورای ملی باشد !! و مجلس بصحت اعتبارنامه او رای بدهد؟ بنده بیشتر از این نمیتوانم از نقطه نظر عدم صلاحیت ایشان چیزی عرض کنم اگر خودشان مکذب این مسئله هستند بنده حاضر هستم که حضور ایشان با دلائل متقن و اسنادی که ممکن است از وزارت خانهها تحصیل نمایم ارائه بدهم تا رفع شبهه از آقایان بشود.

که آقای ناصر الاسلام فرمودند دو قسمت بود یک قسمتش راجع بدوسیه و جریان انتخابات بود جریان انتخابات نیشابور به ترتیبی که شعبه چهارم رسیدگی کرده صورت دوسیه بوده و صورت مجلس هم نوشته اند و دادند و کاملاً بموجب قانون انتخابات آن صورت نوشته شده و آمده شعبه هم حکمت در آن صورت مجلس و دوسیه کرده اعضاء شعبه چهارم با دقتی که کردند دیدند در آخر هیچ اعتراضی از خود نیشابور نرسیده یکی دو فقره اعتراض مختصر بمجلس رسیده بود آنهم اظهار کرده بودند که آقای سردار معظم در آنجا مثلاً معروفیت نداشته اند آنرا هم گمان میکنم که خود آقای ناصر الاسلام هم تصدیق بفرمایند که نمیشود گفت سردار معظم خراسانی در خراسان معروفیت محلی ندارد بنده از نقطه نظر شعبه عرض میکنم شعبه یک جلسه کامل باین دوسیه رسیدگی کرده چیزی در آن دوسیه نبود غیر از این دو فقره شکایتی که عرض کردم اما اینکه آقای ناصر الاسلام فرمودند جریان انتخابات غلط بوده چون دیگر چیزی نفرمودند بنابراین بنده هم بیش از این نمی توانم عرض کنم یعنی نفرمودند از چه نقطه نظر ریان غلط بوده اما راجع بشخص آقای سردار معظم بنده داخل در این قضایائی که آقای اظهار فرمودند نمیشوم همینقدر عرض میکنم آقای سردار معظم خراسانی بعد از این قضایا که آقای اظهار کردند مجلس دوره چهارم او را بصفت خود پذیرفته یعنی صلاحیت او را معرّض دانسته است البته آقای ناصر الاسلام در دوره های دیگر هم در مجلس تشریف داشتند و قوانین و نظامات مجلس را خوب ملتفت اند همانطور که حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا گاهگاهی اظهار میفرمایند اکثریت برهان قاطع است و تصور میکنم که رای مجلس شورای ملی نه استیفاء دارد نه تمیز پس شعبه چهارم بهمین جهت او را پذیرفته و رای داد

حال دیگر آن قضایای شخصی را چون بنده در طهران نبودم بنابراین از آن قضایا اطلاعی ندارم و چیزی هم از آن قضایا در شعبه اظهار نشده بنابراین بنده بیشتر از این چیزی عرض نمیکنم فقط عرض میکنم مجلس دوره چهارم بعد از آن قضایائی بوده که ایشان اشاره بآن کردند و او را قبول کردند برای نمایندگی و صلاحیتش را هم معرّض کرده است برای عضویت مجلس عجلتاً تعرض بنده این بود تا بعد اگر فرمایشی فرمودند جواب عرض میکنم

رئیس - پیشنهادی آقای رئیسالتجار کرده اند قرائت میشود (بشرح ذیل قرائت شد)

مقام متبج ریاست مجلس شورای ملی - چون پیش آقای سردار معظم حاضر نبودند

که دستور را بشنوند و بدانند امشب مطرح خواهد شد

لذا بنده پیشنهاد میکنم امشب از دستور خارج شود که در جلسه آینده خود ایشان برای دفاع حاضر شود (جمعی از نمایندگان - صحیح است)

رئیس - خطاب بر رئیسالتجار توضیحی هم دارید؟

رئیس -التجار خیر

رئیس - پس رای می گیریم مخالفی هست؟

ناصر الاسلام - اجازه میفرمائید.

رئیس بفرمائید

ناصر الاسلام - بنده می بینم راجع به اعتبار نامه آقای سردار معظم چندین مشکل مختلف در این مجلس عرض اندام کرده آن موقعی که غایب بودند اظهار شد که در غیبت ایشان زینده نیست اظهار مخالفتی بشود باشد تا ایشان حاضر شوند بنده هم در اول اظهار مخالفت خودم همینطور عرض کردم که اگر واقعاً لازم است با وجود ایشان مطرح شود حاضر فرمودند لازم نیست حالا بعد از این که بنده مخالفتم را اظهار کردم میفرمایند بماند تا خودشان بیایند و دفاع بکنند البته رای مجلس مطاع است اما این شکل جدیدی است که مجلس بخود گرفته

رئیس - رای میگیریم به پیشنهاد آقای رئیسالتجار

آقایانی که پیشنهاد ایشان را تصویب می کنند قیام فرمایند (اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد

(آقای آقا شیخ جلال برای قرائت راپرت احضار)

(وراپرت شعبه دوم راجع بنمایندگی آقای نصرت الدوله از کرمانشاه بشرح زیر قرائت نمودند)

انجمن نظارت مرکزی کرمانشاهان که بر حسب انتخاب حکومت در تاریخ ۲۸ شوال ۴۱ مطابق ۲۴ جوزای ۳۰۲ تشکیل شده

پس از اعلان انتخابات و تشکیل انجمن های فرعیه مطابق ماده ۸ و ۲۱ قانون انتخابات در ظرف مدت ۲۳ روز ابتدا ۲۹ ذی قعدة ۴۱-۲۷۰۹۸ ورقه تعرفه توزیع و در ظرف پنجروز ۳۵۱۱۳ ورقه رای گرفته پس از قرائت آراء از این عده ۱۳۰ ورقه لایفرغ و خارج از موضوع بوده و در نتیجه شاهزاده نصرت الدوله با اکثریت ۲۲۴۸۱ رای از ۳۴۹۸۳ رای انتخاب میشوند انجمن نظارت مرکزی پس از ختم انتخابات و انقضای مدت دو هفته که برای قبول و رسیدگی بشکایات تشکیل شده نظر بعدم ورود اعتراضات نمایندگی معززی الهه را تصدیق نموده شعبه ۲ بدوسیه

انتخابات کرمانشاهان رسیدگی نموده و امهار اعتبارنامه را با امهار صورت مجلس تطبیق نظر بعدم مشاهده اعتراضات مؤثره با کثرت آراء صحت جریان انتخاب شاهزاده معززی الهه را تصویب مینماید

رئیس - باید برای گرفته شود

حاج عزالمالک - بنده مخالفم

رئیس میماند برای جلسه دیگر چون بالفعل چیزی در دستور نیست

باید مشغول شد با انتخابات کمسیون ها که سیونهای که چند شب قبل معین فرموده بعضی بودند اعضاء کسری دارد یعنی نسبت بیاره اشخاص اکثریت حاصل نشده است

برای اطلاع خاطر آقایان قرائت می شود که در موقع تنفس کسری اعضاء را معین بفرمائید

(آقای میرزاشهاب الدین کسری اعضاء را بشرح ذیل خواندند)

کمسیون پست و تلگراف ۸ نفر

رئیس - هشت نفر کسری دارد اشخاصی که معین شده اند و حائز اکثریت شده اند قرائت میشود

(بشرح آتی قرائت شد)

حائزین اکثریت

آقای سعید یعقوب ۷۰ رای

حاج میرزا اسدالله خان ۶۷ رای

حاج عزالمالک ۵۵ رای

صدرالاسلام ۵۵ رای

کمسیون معارف عده کسری ۵ نفر

حائزین اکثریت

آقای امیر علم ۸۵ رای

حاج میرزا یحیی دولت آبادی ۷۹ رای

حاج میرزا علی رضا ۵۴ رای

کمسیون عدلیه کسری سه نفر حائزین اکثریت

آقای مشیرالدوله ۹۳ رای

آقای شریعت زاده ۷۶ رای

آقای مصدق السلطنه ۵۴ رای

آقای آقا شیخ جلال ۵۶ رای

آقای مدرس ۵۲ رای

مدرس - اجازه میفرمائید

مدرس - بنده عرض کردم که کسالت مزاج دارم مراد کمسیون عدلیه منتخب نکنند فقط در کمسیون بودجه هستم پس است لهذا تقاضا دارم مرا انتخاب نکنند سابق هم عرض کرده بودم

رئیس آقای مصدق السلطنه (اجازه)

مصدق السلطنه - بنده هم عرض کرده بودم بنده را انتخاب نکنند باینجهت برای اطلاع خاطر آقایان محترم دوباره عرض کردم استدعای معافیت میکنم

رئیس خوب اعضاء کسری را عرض میکنم انتخاب بفرمائید کمسیون پست و تلگراف هشت نفر کسری دارد کمسیون

معارف پنجتفر کیسیون عدلیه هم پنجتفر نسبت بلائیه نظامدتی است در اینجا معلول است بکدام کیسیون باید برود؟

مدرس - اجازه میفرماید؟

رئیس - بفرمائید

مدرس - اگر چه اینکار با کیسیون فوائد عامه است لیکن البته آقایان تصدیق می فرمایند که این مسئله اهمیت دارد و آن دوره مجلس در حقیقت در تمام دوره یک کیسیونها و جلسانی مشغول رسیدگی باین کار بود لذا عقیده بنده این است که کیسیون مخصوص همان قسم که در دوره سابق هم برای اینکار انتخاب شد در این دوره هم یک کیسیون مخصوصی برای این کار از اشخاصی که بالا اضافه شاید يك اطلاعاتی داشته باشد ولو اینکه از سایر کیسیونها انتخاب بکنند چون مطلب خیلی مهمی است بنده عقیده ام اینست که در این دوره اهمیتش زیاد تر است تا آن دوره

(یک نفر از نمایندگان - صحیح - است)

رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه)

سهام السلطان - بنده هم همین اظهاراتی را که آقای مدرس فرمودند موافق هستم

رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)

حائری زاده - بنده هم موافقم ولی معمولاً لایحه را دولت در مجلس علنی بایستد تسلیم کند امشب دولا یسه در خارج بآید اند که هر دو ماهه از فریادها عامه سابق را داشت در صورتیکه هنوز رسماً تقدیم مجلس نکرده اند تا راجع با انتخاب کیسیونش مذاکره کنیم خوب است در جلسه علنی هیئت دولت بیاید و تقدیم کند بمذاکره بشود

رئیس - این را دولت سابق فرستاده و یکماه و نیم قبل فرستاده اند سابقه هم مراجعه شده است در دوره چهارم در کابینه آقای قوام السلطنه مادام که بمجلس نیامده بودند چندین لایحه فرستادند و چون قبول فرمودید این راهم بر طبق سابقه ما قبول کردیم

آقای نجات (اجازه)

نجات - عرضی ندارم

رئیس - پس آقایان موافقت میکنند یا نه؟

رئیس - جناب عالی مخالفید؟

بفرمائید

آقا سید یعقوب - فرمایشات آقای مدرس را بطوریکه آنتب هم فرمودند بنده شنیدم و همینطور سایر آقایان، برای اطلاع عرض می کنم این صحبتی که می فرمایند که خصوصیتی راجع بلفظ باشد دوره چهارم تمام وقت خودش را صرف کرد و یک قانونی برای این مسئله نوشت در حقیقت این لایحه

نقطه که الان تقدیم مجلس شده است از این رومانی تو انیم در ماهت این مسئله داخل شوم چرا برای اینکه در مجلس چهارم قانونی برای این کار گذشت و قانون را هم مجلس داد بدولت و دولت مجبور بود که آن قانون را بموقع اجراء بگذارد در خود آن قانون هم يك ماده مصرح است که دولت مأمور است مطابق این قانون این امتیاز را بیک کمیانی معتبر آمریکائی بدهد پس در اصل ماهیت قانون ما دیگر نمی توانیم حرف بزنیم مگر اینکه مجلس این قانون را نسخ کند

آنوقت آقایان میل دارند کیسیون خاص معین شود و وارد در ماهیتش بشوند

چیزی که باقی مانده بود مسئله تطبیق کردن آن مفهوم کلی بود که آن مفهوم کلی دادن امتیاز فقط بیک کمیانی آمریکائی باشد، دولت وقت آن مفهوم کلی را در خارج مشخص کرد و همینطور هم مجلس اجازه در تشخیص داده بود بنا بر این بنده تعجب می کنم علت اینکه برای تطبیق کردن آن مفهوم برای این مصداق که دولت معین کرده و مطابق اجازه مجلس این کار را کرده است دیگر انتخاب و تعیین يك کیسیون خاص برای چیست هر مسئله از مسائل که در مجلس وارد می شود چه اهمیت داشته باشد چه نداشته باشد باید بکیسیونهایی که مربوط است مراجعه بشود

مثلاً در مسئله اتحاد پروگرام مدارس و مکاتب بگوئیم چون این مسئله اهمیت دارد بکیسیون معارف رجوع نشود و بیک کیسیون خاصی مراجعه شود یا مثلاً قانون جزاء را بگوئیم چون این مسئله اهمیت دارد بکیسیون عدلیه رجوع ندهیم و يك کیسیون خاصی برایش مرتب کنیم بنده این فلسفه را تا حالا درش نقل نکرده ام فلسفه هم ندارد چون نظریاتی که آقایان می خواستند در کیسیون خاصی بشود در مجلس چهارم من اوله الی آخره شد چیزی که هست انطباق آن مفهوم است بر این مصداق

این است که بنده مخالفم نسبت به مسئله که بگویند بکیسیون مربوط خودش نشود مگر اینکه بگویند یک امر فوق العاده باشد و اینهم يك امر فوق العاده نیست

رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)

حائری زاده - فرمایشاتی را که آقای آقا سید یعقوب فرمودند بنده که نفهمیدم مجلس پیش يك قانونی برای محدود کردن دولت نوشتند که دولت از حدود این قانون حق ندارد تجاوز کند و بهر کیسانی که امتیاز داد باید محدود باین حدود باشد و ممکن است همین مجلس تمام آن قانون را لغو بکند

(بعضی از نمایندگان - صحیح است)

حائری زاده - یا اگر کسی نداند اصلاحاتی بکند و کیسیون خاص هم سابقه

داشته وقتی که مجلس تصویب بکنند رفع محظور هم می شود

(جمعی از نمایندگان مذاکرات کافی است)

رئیس - مذاکرات کافی است (گفتند بلی کافی است)

رئیس - بیست و نه مرتبه رسیده است قرائت می شود

(بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم راجع بمسئله نفت کیسیون هشت نفری مخصوص تشکیل شود و در صورتیکه لازم باشد با مشارکت کیسیون فوائد عامه راپرت او را حاضر و بمجلس تقدیم نماید

عبد السلطنه

رئیس - آقای عباد السلطنه (اجازه)

عباد السلطنه - بنده هم فرمایشات آقای آقا سید یعقوب راهمین طور که آقای حائری زاده فرمودند ملتفت نشدم

این مسئله نفت قانون جزا و سایر قوانین نیست مسئله خیلی مهمی است بنده بجهت عقیده لازم میدانم يك کیسیون خاصی که همه اش هم در مجلس معین بشود منتخب بشود و اگر هم لازم بدانند کیسیون فوائد عامه راهم اطلاع بدهند و با مشارکت ایشان بمجلس راپورت بدهند تا در مجلس مطرح بشود

رئیس - آقای مدرس (اجازه)

مدرس - عرضی ندارم چون گفتند ۸ نفر گمان می کنم آن دفعه هم دوازده نفر بودند حالا هم دوازده نفر باشد (بعضی از نمایندگان - صحیح است)

عباد السلطنه - بنده هم قبول دارم دوازده نفر باشد

رئیس - رأی گرفته می شود بیست و نه مرتبه

آقای عباد السلطنه با تغییره نقره دوازده نفر

مدرس - از شبیه یا مجلس (بعضی از نمایندگان از مجلس)

رئیس - آقایانی که پیشنهاد ایشان را تصویب میکنند قیام فرمایند (جمع کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد پس این انتخاب باید امشب بشود

این لایحه هم قرائت می شود (شرح ذیل قرائت شد)

مجلس مقدس شورای ملی

خاطر نمایندگان محترم مستحضرات که در مجلس چهارم برای اعطای امتیاز فقط شال قانونی تصویب شده و هیئت دولت مجاز گردید که با یکی از کمیانی های آمریکائی بر طبق آن قانون قراردادی در باب اعطای امتیاز نفت شمال بدهد اینک هیئت دولت بر همان اساس که در مجلس تصویب شده قراردادی با کمیانی سینکلر امریکائی داده و لایحه آن را بمجلس شورای ملی تقدیم نموده و چون این لایحه تقریباً مطابق با همین قانونی است که در مجلس و بدهم

چهارم رأی داده شده است و ملاحظه اینست اقدام به بعضی مسائل اقتصادی دیگر موقوف به تعیین تکلیف این امتیاز است لهذا از مجلس محترم تصویب این لایحه را بقید فوریت تقاضا می نماید

رئیس - آقای مدرس (اجازه)

مدرس - این تقاضا بعد از رأی به کیسیون اصلا مورد ندارد بواسطه اینکه مجلس رأی داد کیسیون دوازده نفری تشکیل بشود بجهت رسیدگی به این لایحه

رئیس - منافاتی ندارد

مدرس - اگر منافاتی ندارد هیچ والا عقیده بنده اینست که فوریت در این امر صلاح نیست بلکه صلاح در این است که به کیسیون برود و در او نظر بشود و برگردد

رئیس - باید عرض کنم که این تقاضا برخلاف نظامنامه نیست يك فوریت هست که بمعنی يك شورا است و مانع از این نیست که بکیسیون برود بعد بیاید بمجلس

مدرس - خیلی خوب اگر امری ندارد عرضی ندارم

رئیس - چون دو قسم فوریت هست (لایحه خودتان مسبقه) يك فوریت هست برای اینکه يك شور شود و يك فوریت برای اینکه فی المجلس رسیدگی شود

آقای حائری زاده (اجازه)

حائری زاده - بنده عرضی ندارم

رئیس - آقای کازرونی (اجازه)

کازرونی - بنده هم با فوریتش مخالفم

رئیس - با کدام فوریت؟

کازرونی - با هر فوریت که باشد

رئیس - بفرمائید

(مدرس - اگر به کیسیون برود که حرفی ندارد)

کازرونی - بنده عقیده ام اینست که مسئله نفت يك مسئله بسیار مهمی است که در هر صورت باید در او وقت بشود و هر صورت قید فوریت بی مورد است منافات ندارد که این لایحه به کیسیون برود و زودتری کیسیون راپرت آنرا بدهد

وزیر امور خارجه - بطوریکه آقای رئیس اظهار فرمودند مقصود دولت از فوریتی که تقاضا کرده این نیست که به کیسیون نرود مطالعه و مذاکره نشود

مجلس محترم اختیار دارد هر اندازه که بخواهد مذاکره کند ولی مقصود از فوریت اینست که يك شور بشود و گمان میکنم که این تقاضای هیئت دولت هم خیلی بجاست بجهت اینکه يك مسئله است که در تمام مجلس چهارم مطرح بوده است و شور شده است و رأی داده شده است و حالا که دوباره بمجلس می آید دیگر لازم نیست آن اندازه در اطرافش مذاکره بشود

باین حال در کیسیون فوائد عامه و بدهم

صلحه ۴

می شود در او مذاکره کرد لیکن يك شور بیشتر نمی شود

(جمعی گفتند مذاکرات کافی است)

رئیس رأی میگیریم بقضای فوریت یعنی يك شور

آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد

سه نفر برای استخراج آراء باید بقرعه معین شود

(استقرا بعمل آمده آقایان مصدق - السلطنه : آقای میرزا سید مصطفی بهجانی و امین الشریعه معین گردیدند)

رئیس - پس در موقع نفس کشی اعضای کیسیون های سه گانه راجعه معین بفرمائید بعد دوازده نفر برای کیسیون نفت

راپرتی از کیسیون عریض و مرخصی است قرائت میشود

(آقای آقا میرزا شهاب الدین بشرح ذیل قرائت نمودند)

آقای سردار معظم کردستانی - نماینده محترم تقاضای چهار ماه مرخصی برای سرکشی ببلق جات خودشان نموده اند کیسیون عریض و مرخصی در اطراف تقاضای ایشان مذاکره سه ماهه تصویب مینماید

رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - بنده چنانکه در دوره چهارم راجع باین قبیل مرخصی ها عقیده خودم را اظهار می کردم باز هم همان عقیده دارم و اظهار میکنم : آقایانی که چهار ماه مرخصی میخواهند لابد برای سرکشی بکارهای شخصی است خصوصاً در اول مجلس پس بهتر این است که حقوقشان را به کتابخانه مجلس تقدیم کنند و مرخصی بسدوق حقوق باشد بنده با این ترتیب موافقم و اگر فیراز این ترتیب باشد بنده مخالفم

رئیس - آقای وکیل الملک (اجازه)

وکیل الملک - همانطور که خود حضرت والا فرمودند در دوره چهارم راجع بایندهم این مذاکره را فرمودند لیکن چون در آنوقت راجع بخود من بود عرضی نکردم ولی حالا که راجع به آقای سردار معظم است در خدمت حضرت والا عرض میکنم این مسئله که ایشان فرمودند اختیاری هست و ابد در نظامنامه چیزی ندارد ولیکن اگر شخصی دوماه مرخصی بگیرد و حقوق خودش را ببیل خودش بدهد موضوعی است علیحده و بر حسب قانون تپاستی تعین کنیم

آقای سردار معظم هم تصدیق میفرمایند دوره پیش که دو سال در مجلس بودند هیچ اجازه نکرقتند و این دفعه هم که شاید سه ماه یا چهار ماه اجازه خواستند البته تصدیق می فرمائید که چهار سال از خانه و زندگی خودش دور

افتاده است و بی موقع نیست که ما تصویب کنیم يك سرکشی ببلق خودشان بکنند و اگر حضرت والا خیلی مایل هستند خوب است يك ماده بمجلس پیشنهاد کنند تا بنظامنامه اضافه بشود والا نمی شود تعین کرد که حکما باید يك نماینده حقوق خود را بکتابخانه واگذار نماید در صورتی که خود بنده در آن موقع دادم ولی حالا چون راجع بآقای سردار معظم بود عرض نکردم

رئیس - رأی میگیریم

سردار معظم - کردستانی - بنده عرضی دارم

رئیس - بفرمائید

سردار معظم کردستانی - بنده سه دوره است که افتخار نمایندگی را دارم الحمد لله اغلب همکاران محترم بنده هم شاید در همان دوره بوده اند و حالا هم تشریف دارند در این سه دوره هیچ اجازه مرخصی تقاضا نکرده ام و باین پیشانی بنده در پیشگاه ملت خدمات خود را ادامه داده ام حالا هم بنده اگر يك تقاضائی کردم بعد از چهار سال توقف در مرکز است (برای تفریح و تفنن هم نیست) این اظهاراتی که شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند هر چه فکر میکنم فقط از يك نقطه نظر است که ایشان اغلب در خط نفعی کار می کنند و تصور می کردم گاهی هم در خط مثبت باشند لیکن معلوم شد خیر همان نظریه سابق را تعقیب میکنند انشاء الله مبارک است بنده با آن نظریه شخصی کار ندارم ولی همینقدر عرض میکنم کسی که چهار سال است از خانه خودش و بالاخره از موکلین خودش دور بوده است انصاف نیست که بگویند حکما نرویا اینکه بخواهند يك حکومتی را تزریق کنند بنده اگر خودم در مقابل يك خدمتانی را که عهده دار شده ام ششصد تومان یا هشتصد تومان خرج کنم هیچ منتهم به کسی نمی گذارم برای اینکه خودم خرج کرده ام و اگر بخواهم حقوق را تقدیم بکنم است آقایان هر کدام میل دارند رأی بدهند متشکرم و هر کدام نمیخواهند رأی ندهند

رئیس - آقای سلیمان میرزا نظر خصوصی نداشته

(جمعی گفتند مذاکرات کافی است)

سلیمان میرزا - بنده دو سه کلامه عرض دارم

رئیس - اگر می خواهید توضیح بدهید بفرمائید

سلیمان میرزا - آقای سردار بیشتر از آنچه ترتیب مجلس بود رفتند جلو و اظهار مثبت و منفی کردند در صورتی که هیچ وجه متناسب با این موضوع نبود در حال بنده کاری ندارم که ایشان کجا میروند در چهار سال دوره و کالتشان مرخصی گرفته اند یا

نگرفته اند فقط نظر بنده این است وقتی يك شخصی میرود (علاوه بر این در اول افتتاح مجلس) در صورتی که در قانون استخدام برای مستخدمین دولت سالی یکماه مرخصی بیشتر قرارداد نشده است و و کلامه برای خودشان در اول دوره سه ماه و چهار ماه مرخصی میگیرند بنده عرض می کنم اگر خواستند بروند باید از حقوق خودشان استفاده بکنند و يك نظریه شخصی هم نیست نظریه خودم است آزاد و باین اظهار بکنم هیچ ربطی هم به مثبت و منفی نداشت

رئیس - بنده هم همین را عرض کردم؛ نظر شخصی نداشتم در دوره چهارم هم نسبت بآقایان نمایندگان و اشخاصی هم که جزو جمعیت خودتان بودند همین اظهارات نموده اید (جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است)

رئیس - رأی میگیریم - آقایانی که راپرت کیسیون مرخصی رأی میدهند قیام فرمایند

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد

آقای سردار معظم خراسانی (اجازه)

سردار معظم - بنده بواسطه عدم اطلاع از اینکه اعتبارنامه امشب جزو دستور خواهد شد و در این باب مذاکراتی بعمل خواهد آمد برای پذیرائی واردین يك مدتی معروم بود از آمدن بمجلس و بعد شنیدم در غیاب بنده یکی از نمایندگان محترم اظهاراتی فرموده اند که البته مقتضی بود در حضور خود من گفته شود

و حالا هم این حرف را از این نقطه نظر عرض می کنم که حمل نشود در جواب اظهاراتی که ایشان امشب کرده اند من مسامحه یا نا توانی دارم باین ملاحظه هر وقت که مجلس صلاح بداند و نمایندگان محترم تصویب بکنند یا بوسیله خواندن صورت مشروح مجلس و با از اعاده فرمایشات خودشان مطلع بشوم پس از اطلاع البته در صدد جواب بر میآیم و البته حکمت یا اکثریت مجلس شورای ملی خواهد بود

رئیس - آقایان ناصرا سلام (اجازه)

ناصرالسلام - البته آقایان تصدیق خواهند فرمود که بنده همین نظریه آقای سردار معظم را در اول اظهار مخالفت خودم مراعات کردم متأسفانه آنطور که منظور بنده بود حاصل نشد و حالا هر وقت مجلس صلاح بداند بنده اظهارات خودم را خواهم کرد و خیلی خوشوقت هستم که آقای سردار معظم اظهارات بنده را با يك مدارسی تکذیب بفرمایند بدیهی است بعد از بیانات بنده و اظهارات ایشان حکمت با مجلس شورای ملی است

رئیس - آقای سردار معظم (اجازه)

سردار معظم خراسانی - بلی بنده هم کلاماً تأیید میکنم فرمایشات آقای ناصر - الاسلام را البته وقتی که مطالب به تفاوت مجلس شورای ملی گذاشته میشود اظهارات طرفین باید مبتنی بر يك مدارک باشد باین ملاحظه است که ما طرفین هم مذاکره خودمان را اقامه خواهیم کرد و بعد حکمیتش با مجلس خواهد بود

بنا بر این امشب بنده نمی خواهم وارد اصل مطلب بشوم و ضمناً همینطور که شب اول ورود خودم اظهار امتنان کردم باز از اینکه ایشان قانع شدند و منتظر شدند که اظهارات خودشان را در حضور بنده بکنند نهایت امتنان را دارم

رئیس - بموجب رأی که گرفته ایم جزو دستور جلسه آینده شده می ماند برای جلسه آینده

(از طرف بعضی از نمایندگان - صحیح است)

رئیس جلسه بعد شب شنبه شنبه در ساعت و نیم از شب گذشته

آقای عباد السلطنه (اجازه)

عباد السلطنه - کیسیون دوازده نفری معین شد بطور انتخاب میشود از شعبه انتخاب میشود یا از مجلس؟

رئیس آنجا گفته شد از مجلس دوازده نفر هم گفته شد

آقای حاج عزالمالک (اجازه)

حاج عزالمالک بنده هم عرض می کنم همین بود

رئیس - آقای سردار معظم خراسانی (اجازه)

سردار معظم - بنده دیگر عرضی ندارم میخواستم بدانم جلسه آتی کی است که معلوم شد شب شنبه است

(مجلس چهار ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - مؤمن الملک - منشی معظم السلطان

جلسه ۱۴

صورت مشروح مجلس لیله سه شنبه سوم ثور ۱۳۰۳ مطابق هفدهم رمضان المبارک ۱۳۴۴

(مجلس سه ساعت و ربع از شب گذشته بریاست آقای مؤمن الملک تشکیل گردید)

(صورتجلسه لیله یکشنبه اول شوز را آقای آقا میرزا شهاب قرائت نمودند)

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - آقای دکتر احیاء السلطنه بر حسب اطلائیکه بکیسیون دادند مریض اند و چون کیسیون هم اکثریت پیدا نکرده بود که راپرت بدهد این است